

- 1.Кривцун Л.А. Корпорації на фондовому ринку України. – Харків: НТУ "ХПИ", 2003. – 432 с.
- 2.Касимов Ю.Ф. Основы теории портфеля ценных бумаг. – М.: ИИД "Филинь", 1998. – 144 с.
- 3.Вентцель Е.С. Теория вероятностей. – М.: Наука, 1969. – 568 с.

Отримано 17.01.2005

УДК 330.322 : 332.1

О.І.ЮДИН, канд. техн. наук, Ю.І.ГОРБАЧОВА
Харківська національна академія міського господарства

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Розглядається нова політика стимулювання розвитку регіонів України – політика управління інвестиційним процесом на регіональному рівні.

Ключовою проблемою, що сформувалася в Україні протягом останніх років і потребує поетапного вирішення, є зростання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів та низька економічна активність в них. Про зростання територіальної диференціації свідчить узагальнюючий показник – валова додана вартість (ВДВ) на душу населення, який характеризує рівень розвитку регіонів. Якщо в 1996 р. співвідношення мінімального (Закарпатська область – 0,7 тис. грн.) та максимального (м.Київ – 1,9 тис. грн.) його значень в регіонах становило 2,7 раз, то у 2001 р. уже 6 разів (мінімальний: Чернівецька область – 2,0 тис. грн., максимальний: м.Київ – 11,9 тис. грн.), що перевищує майже вдвічі показник міжрегіональних відмінностей країн Європейської Спільноти.

Суттєвими є регіональні диспропорції у обсягах інвестицій в основний капітал. Якщо частка 7 областей та м.Києва з найбільшими обсягами залучених інвестицій в 1990 р. становила 52,3% від загального їх обсягу, то в 2002 р. на долю Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Луганської, Одеської, Харківської областей та м.Києва припадало вже 60%. Значна неоднорідність спостерігається за територіальним розподілом іноземних інвестицій в національну економіку, які спрямовуються, як правило, в більш економічно розвинені регіони: понад третину їх приходить на м.Київ (34,6%) та ще близько 40% розміщені в 7 областях. Це свідчення низької інвестиційної привабливості більшості регіонів. Статистика констатує за останній рік у порівнянні з попереднім по залученню прямих іноземних інвестицій на душу населення різниця значно збільшилася, що стало одним з факторів росту ВВП за останні роки [1]. Економічні диспропорції відбиваються на територіальній диференціації соціальних умов життя грома-

дян. За індексом людського розвитку, за даними 1999-2001 рр., перші три місця належать м.Кисву, Автономній Республіці Крим та Полтавській області. Результатом зазначених тенденцій є різна спроможність територіальних громад та їх представницьких органів щодо забезпечення місцевого розвитку [2].

Механізмами державного регулювання регіональним та місцевим розвитком є:

- програмування розвитку окремих регіонів;
- регулювання міжбюджетних відносин;
- запровадження спеціального режиму інвестування;
- централізовані капіталовкладення та інвестиційні субвенції;
- регулювання транскордонного та прикордонного співробітництва.

Діючою політикою щодо розв'язання проблем депресивних територій та стимулювання їх розвитку може стати:

1. Державна підтримка соціально-економічного розвитку окремих регіонів чи територій.

2. Спеціальні галузеві програми, якими передбачається виділення коштів на підтримку депресивних територій.

3. Підтримка соціально-економічного розвитку гірських населених пунктів та соціальний захист жителів, що в них проживають.

4. Щорічне спрямування централізованих капіталовкладень для вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів та державна підтримка окремих територій за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету.

5. Запровадження спеціального режиму інвестування з метою залучення інвестицій для вирішення соціально-економічних проблем депресивних територій.

6. Бюджетне вирівнювання.

Обговорення на парламентських слуханнях і на дні Уряду України, присвячених регіональній політиці і стимулюванню розвитку депресивних територій, підтвердили недостатню ефективність цих форм державної підтримки розвитку регіонів. Так, більшість затверджених програм соціально-економічного розвитку територій не виконані в повному обсязі у зв'язку з недофінансуванням як з боку Уряду, так і з боку місцевих органів влади. Щодо державних капіталовкладень, то їх розмір за останні роки значно скоротився і суттєво не впливає на інвестиційну спроможність регіонів. Низькою є ефективність галузевих програм.

Запровадження спеціального режиму інвестування не спрацьовує на найбільш екологічно уражених територіях та територіях з найниж-

чим рівнем економічного розвитку. Інвестиції надходять перш за все на території з більш розвиненою інфраструктурою [3]. Головна причина – недовіра інструменту податкових пільг для відсталих територій, відсутність відповідної інфраструктури.

У процесі формування і реалізації конкурентних переваг територій важливим є створення міжсекторного партнерства "громадськість – бізнес – влада" та формування команди фахівців. Саме від рівня кваліфікації державних службовців значною мірою залежить ефективність заходів місцевої влади. У цьому контексті доцільно згадати вислів Дж.Кейнса, який вважав, що існує „небагато людей, що піддаються впливу нових теорій після того, як вони досягли 25- або 30-літнього віку, і тому ідеї, які державні службовці, політичні діячі використовують при оцінюванні поточних подій, у більшості не є новітніми" [4, с.29].

Державна політика щодо стимулювання регіонального розвитку повинна носити більш системний характер та бути більш ефективною з точки зору досягнення кінцевих результатів. З цією метою Урядом підготовлено та схвалено проект Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" [5], який розглянуто Верховною Радою України у першому читанні. Розроблений законопроект нормативно визначає механізми державної регіональної політики щодо зниження диспропорцій в соціально-економічному розвитку територій держави. Зокрема передбачено, що з метою забезпечення реалізації державної політики щодо стимулювання регіонального розвитку Верховна Рада України затверджує довгострокову державну стратегію регіонального розвитку.

Передбачається, що фінансування стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел відповідно до законодавства, а також угод щодо регіонального розвитку та законів про подолання депресивності конкретних територій.

З іншого боку, вітчизняний досвід „передових" громад підтверджує відому тезу про те, що проблема браку грошей не є первинною. Як правило, першопричиною є відсутність ідеї або команди однодумців для її формування та реалізації. А шляхів залучення капіталу для втілення навіть найбільш нереальних, на перший погляд, планів є немало. Необхідно тільки чітко сформулювати план реалізації ідеї та застосувати найбільш ефективні інструменти.

Законопроектом передбачається запровадження двох нових інструментів стимулювання регіонального розвитку.

Перший інструмент – це заходи державної підтримки, спрямовані на стимулювання розвитку депресивних територій. Законопроект дає визначення депресивних територій, встановлює критерії розвитку, за якими регіони України можуть визначатися депресивними, визначає порядок створення і виконання програм з подолання стану депресивності територій. Згідно з новим Законом, депресивними будуть визнаватися регіони, в яких протягом останніх п'яти років найнижчі середні показники валової доданої вартості на одну особу; промислові райони, в яких протягом останніх трьох років є найвищими середні показники рівня безробіття, зайнятості у промисловості та найнижчий обсяг промислового виробництва на одну особу; сільські райони, в яких протягом останніх трьох років є найнижчими щільність сільського населення, природний приріст населення та найвищою частка зайнятих у сільському господарстві; міста обласного значення, в яких протягом останніх трьох років є найвищими середні показники рівня безробіття, зокрема довготривалого безробіття, та найнижчим рівень середньої заробітної плати.

Законопроект передбачає надання державної підтримки одночасно декільком територіям. Це робиться з метою концентрації державних та місцевих ресурсів там, де за певний період можливо отримати найбільший економічний та соціальний ефект.

Другий інструмент – це заходи стимулювання розвитку регіонів на основі угод щодо регіонального розвитку. Такі угоди визначатимуть спільні заходи центральних та місцевих органів влади, направлені на реалізацію у регіоні Державної стратегії регіонального розвитку; порядок та форми фінансування регіональних програм з державного і місцевого бюджетів; відповідальність центральних і місцевих органів влади за невиконання або неналежне виконання заходів з розвитку регіонів. Угоди щодо регіонального розвитку – це правові документи, які будуть містити конкретні обов'язки сторін. Вони розраховані на середньостроковий або довгостроковий період і дозволять встановити сталі відносини між центром і регіонами у питанні регіонального розвитку [5].

Позитивними наслідками введення системи угод щодо регіонального розвитку очікуються:

- концентрація державної фінансової допомоги на пріоритетних сферах регіонального розвитку замість існуючого галузевого розподілу бюджетних коштів. Предметом угод є пріоритетні сфери регіонального розвитку;

- посилення взаємодії різних рівнів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які будуть спільно визначати план заходів,

направлених на розвиток регіону. Крім цього, керівники обласних рад і центральних органів влади нестимуть персональну відповідальність за їхнє здійснення;

- створення передумов для довгострокового бюджетного планування (мінімум на три роки), необхідного для точного визначення обсягу бюджетних коштів, які направлятимуться на регіональний розвиток;

- приведення регіональної політики у відповідність до західних стандартів, оскільки схожі системи угод щодо регіонального розвитку вже давно існують у Франції, Польщі та деяких інших країнах Європи.

На даний час Урядом підготовлено також ряд законопроектів, прийняття яких сприятиме розв'язанню проблем депресивних територій та стимулюванню їх розвитку. Серед них, проекти законів України „Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст” (прийнятий Верховною Радою України у першому читанні), "Про основні засади надання субвенцій з Державного бюджету України на виконання інвестиційних проектів", нова редакція законів України "Про місцеве самоврядування в Україні" та "Про місцеві державні адміністрації", "Про розмежування земель державної і комунальної власності" та ін. З метою поліпшення соціально-економічного становища Карпатського регіону, як території з особливими умовами розвитку, в даний час розробляється Програма розвитку Карпатського регіону.

Прийняття та реалізація проекту Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів", а також вищевказаних законодавчих актів сприятиме поетапному вирівнюванню регіонів у їх розвитку, подоланню депресивності окремих територій, поліпшенню умов життя людей, зростанню ефективності використання фінансових, природних та інших ресурсів, поліпшенню координації діяльності та посиленню взаємної відповідальності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

1.Інвестиційна політика в Україні на регіональному рівні // Економічні есе. Вип.16. – К.: Інститут реформ, 2003. – 88 с.

2.Побурко Я., Кардаш В. Методологічні засади класифікації регіонів за рівнем економічного розвитку // Економічні есе. – №2 (13). – С.17.

3.Практичні аспекти інвестиційної політики на місцевому рівні: Бібліотека державного службовця / Борщевський В., Вдович П., Григоренко Ю., Дацишин М. та ін. – К.: Інститут реформ, 2003. – 60 с.

4.Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України. – К.: Логос, 1999. – 568 с.

5.Про стимулювання розвитку регіонів: Законопроект від 14.04.2003 р., внесений Президентом України.

Отримано 24.12.2004